

Kirkeby kirke

Der går rygter i Kirkeby sogn om, at håndværkere, præst og menighedsråd ved en restaurering i nyere tid kom på sporet af en gammel trækirke. Om det er rigtigt har ikke kunnet bekræftes.

Så vi holder os foreløbig til Traps optegnelser om kirken. Kor og skib skal således være bygget i den romanske periode (1075-1250) af rå kampesten. Sokkelen består af to skifter, profilerede tilhugne granitsten, ligesom hjørnerne og et par skifter over sokkelen er tilhuggede.

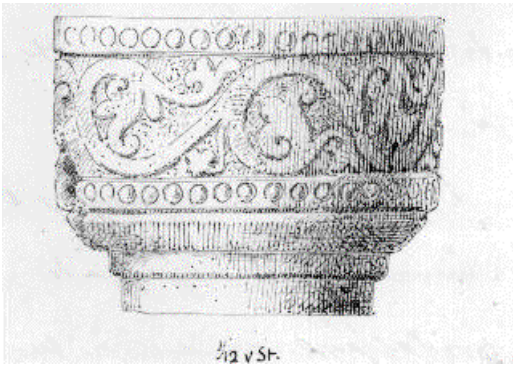
I skibets nordside var oprindeligt kvinded øren, som nu er tilmuret. Indvendigt ses spor af den øverste dørstolpe.

Tårnet og våbenhuset er bygget til i den senere middelalder. Ved biskop Jacob Madsens visitats i 1589 karakteriseres tårnet som vel ved hævd; efter svenskerkrigen 1657-60 måtte tårnet dog som andre dele af kirkebygningen gennemgå en omfattende restaurering, da den ene mur var væltet. Tårnet var indvendig opført af granit og udvendig af munkesten, men på grund af skrøbelig blev det nødvendigt at tage tårnet helt ned i 1890 og opføre det af nyt, hovedsagelig i de gamle former med gavle i nord-syd. Det er muret i vendisk forbandt

Våbenhuset er mod syd; gavlene på såvel våbenhus som tårn er kamtakke og prydet med blændinger. Trappetårnet er ligeledes mod syd.

Oprindeligt har kirkerummet haft et fladt træloft og mindre vinduer (romansk buestil), men senere blev kirken overhvalvet og større vinduer sat i. 1589 angives at være 2½ hvælvinger med træloft over koret.

Indtil omkr. 1920 var der bevaret 2 tilmurede rundbuevinduer i koret mod nord og øst, men da man byggede sakristiet til mod nord gik dette tabt. Over alteret ses det andet romanske vindue endnu bevaret.

Kirkens ældste inventar er ubetinget døbefonten., som hører til den midtfynske type.

Kirkeby kirke er ikke rig på udsmykning. I 1963 afdækkedes spor af gamle kalkmalerier, men så ubetydelige, at Nationalmuseet fordrede dem kalket over.

For personalhistorikeren frembyder kirkens to messinglysestager fra 1581 dog en vis interesse. Her finder vi navnene på 3 af sognets "ledende mænd" i 1500-tallet - herredsfoged Hans Helleesen, Egebjerg, Jørgen Ipsen til Slæbækgård og sognets præst Niels Juul.

Af en vis ælde i kirken fremstår ellers kun kirkens klokke: Me fecit Friderich Holtman Hafni æ, lyder den latinske indskrift. Vi får dog også den oplysning, at klokken er omstøbt den 22. september 1705.

Pastoratets gamle kaldsbog fortæller os, at "i sommeren 1868 blev det indre af kirken fornyet; nyt gulv blev lagt med fliser og nye stole blev indrettede med egetræsmaalning; kun prædikestolen blev uforandret på egetræsmaalningen nær; et nyt og større knæfald blev indrettet om alteret, som blev omgivet med fjellegulv; alteret selv blev flyttet ud fra væggen og bag alteret indrettet gang og stol for præsten; en ny altertavle, forestillende Kristus som segner under korset blev indsat i stedet for den gamle, som forestillede Paulus pegende på alteret i Athen for en ukendt Gud. Den gamle altertavle var intet kunststykke, det er den nye heller ikke, men glimrende i farverne". Kunstneren her er malermester Syrak Hansen, Fåborg.

Efter kirkens overgang til selveje 1. juli 1919 skete der igen omfattende forandringer. Kirken fik en ny prædikestol, som dog igen er afløst af den oprindelige. Ligesom kirken omkring dette tidspunkt også fik sit første orgel, bekostet af sognets store mæcen Rasmus Nielsen, Slæbækgård. Overvejelserne med at få koret udsmykket tog sin begyndelse ved et menigheds møde den 28. juli 1919. En indsamling i menigheden skaffede ca 7500 kr. og sidst i september 1921 var arbejdet tilendebragt.

"Her har kunstneren skabt et på en gang alvorligt, enkelt og rigt indtryk. I midten lyser som en strålende blomst det lille, dybe, rundbuede vindue med grønne og røde farver. Over det og ved siden er Bebudelsen malet al fresco: En fin og kvindelig Maria knælende til venstre, en skøn engel til højre, foroven svæver duen. Skulle man sammenligne gruppen med noget i dansk kunst, måtte det blive

Skovgaardernes religiøse billeder, hvilket jo for resten er ganske naturligt, da Johannes Kragh i sin tid har været beskæftiget ved decorationen af Viborg Domkirke. Under frescobilledet har kunstneren anbragt et kalkstensrelief med lammet; et arbejde af smuk dekorativ virkning. Og foran det står så alteret, en vægtig plade på fire runde støtter, alvorligt og enkelt. Og det brogede vindue, frescomaleriet, kalkstensrelieffet, granaltret .... er tilsammen af en blid og stærk helhedsvirkning".

[Samtidig anmeldelse af en magister Faaborg, optrykt i Svendborg Avis ??]

Series Pastorum - Kirkeby sogn

Kirkeby og Lunde sogne 1536-1644

1/. Hr. Olrick -1541

Formentlig den sidste præst kaldet til embedet førend reformationen i 1536. Efter reformationen tyder meget på, at han bosatte sig i Svendborg og overlod embedsførelsen til en kapellan, vel nok på grund af vanskeligheder ved at omstille sig fra katolicismen til den lutherske lære. Han døde i 1541.

2/. Niels Juul 1558-85

Kirkeby og Lunde sogne blev i 1541 annekteret til St. Nicolaj sogn i Svendborg, og Niels Juul har muligvis fungeret som en slags kapellan for Svendborgpræsten fra 1541-58, indtil Kirkeby og Lunde igen fik deres egen præst efter ansøgning fra Svendborgpræsten, som ikke fandt, at han med god samvittighed kunne betjene de to sogne. Midfaste søndag 1558 indgik Svendborgpræsten og den nye præst til Kirkeby og Lunde sogne, hr. Niels Juul et forlig om, hvorledes Svendborgpræstens underhold skulle sikres i overensstemmelse med collatsbrevets bestemmelser fra 1541. Niels Juul nævnes sidste gang i 1585, men nøjagtigt hvornår han er død, vides ikke. Hans hustru hed Apelonie (en liden kvinde), med hvem han fik flere børn.

3/. Hans Lauritsen 1585-1619

Født omkring 1560 i Espe. Han er søn af daværende præst hr. Laurits Jespersen sammesteds. Gift med formanden Niels Juuls datter, Magdalene Nielsdatter Juul. I årene 1585-88 er han tiltrådt embedet som præst ved Kirkeby og Lunde sogne, hvor han i 1589 fik et godt skudsmål af biskop Jacob Madsen: "god stemme til den kirke, prædiker godt". Død 1619.

4/ Claus Nielsen Juul 1619-1644

Søn af tidligere præst ved Kirkeby og Lunde sogn, hr. Niels Juul. Fungerede i en årrække som degn i Kirkeby sogn. Blev den 26/10 1619 ordineret i Hillerslev kirke. Ved kong Christian IV's anordning af 20/11 1637 bestemtes, at Kirkeby sogn efter Claus Nielsen Juuls død skulle annekteres til Ollerup sogn, og Lunde sogn skulle til Stenstrup. Han døde i 1644, og er således den sidste af præsterne ved Kirkeby og Lunde sogne.

Kirkeby og Ollerup sogne 1644-1970

5/Anders Pedersen Arrhensis 1644-1657

Født 10/8 1602 i Tranderup præstegård på Ærø, hvor hans fader Peder Andersen Vendelbo var præst. Ordineret 6/12 1628 i Hospitalet i Odense som præst til Ollerup sogn. Blev tillige præst i Kirkeby sogn i 1644 efter Claus Juuls død, indtil sin død i 1657.

6/ Peder Jensen Zeuthen 1657-1680

Født 1617 i Odense, hvor hans fader mag. Jens Zeuthen var sognepræst til Sct. Knuds kirke. Blev 25/7 1655 ordineret til kapellan hos forgængerens Anders Pedersen Arrhensis, efter hvis død han i 1657 blev sognepræst ved de to sogne. Han ægtede Maren Andersdatter, født omkring 1637, datter af ovennævnte Anders Pedersen Arrhensis. Peder Jensen Zeuthen døde 1680, 63 år.

7/ Lauritz Jacobsen Achthonius 1680-1709

Født 1641 i Østrup præstegård på Fyn, hvor faderen hr. Jacob Christensen Achthonius var sognepræst. Han blev omkring 1670 ordineret som kapellan til forgængerens hr. Peder Jensen Zeuthen; efter dennes død i 1680 blev han ansat som sognepræst ved de to sogne. Han var gift med den tidligere præsts enke Maren Andersdatter, som døde d. 18/11 1705. Hr. Achthonius døde d. 8/2 1709. Begge ligger begravet i hvælvet grav i tårnet til Ollerup kirke. På væggene omkring denne begravelse blev malet de 4 evangelister.

8/ Vitus Jensen Bering 1709-1753

Født 10/12 i Ronæs, Udby sogn, hvor faderen hr. Jens Pedersen Bering var sognepræst. Ordineret til sognepræst for Ollerup og Kirkeby menigheder d. 31/5 1709 af biskop Christian Rudolph Møller i Odense Hospitalskirke. Blev 5/10 1735 indsat som provst i Sunds herred. Han blev begravet d. 30/7 1753 under skriftestolen i Ollerup kirke.

9/ Thomas Mortensen Bredsdorff 1753-1773.

Født 1720 i Brædstrup v. Fredericia som søn af derværende præst hr. Morten Thomsen. Han var en overgang kapellan i Kølstrup, førend han i 1753 kom som ny præst til Ollerup og Kirkeby. 1754 ægtede han Cathrine Stoud Balslev, en datter af hr. Jens Balsløw i Tommerup. Blev i 1773 forflyttet til nabosognet Vester Skerninge, hvor han døde 14/9 1790. I 1761 opførte han et nyt stuehus til præstegården i Ollerup.

10/ Niels Føns 1773-1787

Født 1718. Lærer ved den latinske skole i Kolding. Blev i 1755 ordineret som præst på Drejø, hvorfra han i 1773 kom til Ollerup og Kirkeby. Han døde d. 19/4 1787.

11/ Rasmus Jacobsen Faaborg 1787-1797

Født i 1742 i Jylland; klokker og kateket ved Sct. Hans kirke i Odense, indtil han i 1787 kom til Ollerup og Kirkeby. Han var gift med Sophie Amalie Wamberg, en datter af klokker Wamberg i Odense; havde de to sidste embedsår Preben Lihme, senere præst på Drejø, til kapellan. Døde d. 13/5 1797.

12/ Jacob Christensen 1797-1821

Født i Køng 1757. Blev i 1788 ordineret til præsteembedet på Drejø. I 1797 tiltrådte han embedet i Ollerup og Kirkeby og 2 år senere blev han udpeget til provst i Sunds herred. Han var gift med Margrethe Christence Behr fra Grenå. Død d. 13/9 1821.

13/ Thomas Christian Bredsdorff 1821-1838

Født 1795 i Vester Skerninge; søn af provst Morten Thomsen Bredsdorff sammesteds, altså en sønnesøn af ovennævnte Thomas Mortensen Bredsdorff. Blev i 1821 præst i Ollerup og Kirkeby. Tre år efter ægtede han Rasmine Møller, en datter af biskop Møller på Lolland. Blev 1838 forflyttet til Vissenbjerg sogn, hvor han døde d. 17/1 1847.

14/ Jens Sophus Brandt 1838- 1898

Født 3/1 1812 i Gamtofte; søn af pastor Gomme Jacob Brandt og Christiane Magdalene f. Haasum. Student 1829. Teologisk kandidat fra Københavns Universitet 1836; kaldet 25/9 1838 til præst for Ollerup og Kirkeby, da kammerherre Holsten-Lehn til Hvidkilde for sidste gang udøvede jus proponendi. Samme år ægtede han i Sct. Jørgens kirke i Svendborg Margrethe Eline Lange, datter af proprietær Lange til Østedgård v. Fredericia; hun døde 17/1 1865. Tre år efter ægtede han Alberta

Christine Petrea Eilskov, datter af kancellieråd Eilskov i Odense. Blev ved kong Chr. IX's regeringsjubilæum 15/11 1888 udnævnt til Ridder af Dannebrog. Holdt d. 25/9 1898 sit 60 års embedsjubilæum og udnævnt til Dannebrogsmænd. Han døde 15/12 1898 i Ollerup præstegård.

15/ Hans Peter Pontoppidan 1899-1905

Født 23/9 1860 i Fredericia som søn af sognepræst Dines Pontoppidan og hustru Birgitte Marie Christine f. Oxenbøl. Teologisk kandidat 1885. Medhjælper hos sognepræst Jensen i Øster Skerninge. Marts-okt. 1886 personel kapellan hos sognepræst Licht i Horne. Okt. 1886 kaldet til sognepræst til Tårup-Kvols-Borris sogne i Viborg stift, hvorfra han efter 7 års forløb forflyttedes til Storvorde og Sejlflod sognekald ligeledes i Viborg stift. Marts 1899 kom han til Ollerup og Kirkeby. Han var gift med Dorothea Louise Schmidt, født 25/12 1863 som datter af judikarius ved overretten i Viborg Jørgen Ludvig Schmidt og hustru Betty, født Morville. Under 14/2 1905 blev han kaldet som sognepræst for Spjellerup og Smerup sognekald i Sjællands stift. Han var broder til digteren Henrik Pontoppidan og præsten Morten Pontoppidan.

16/ Viggo Peter Balslev Clausen 1905-1937

Født 27/5 1871 i Tjørnelunde, Finderup sogn, Holbæk amt, hvorfra forældrene Kristen Josefsen Clausen (født i Ærøskøbing 1842) og Martine Henriette Balslev (født i Hårslev 184) hurtigt flyttede. Det meste af sin barndom tilbragte han i Thy og Hanherrederne, hvor faderen havde forskellige præsteembeder. Student fra Viborg Katedralskole 1890. Teologisk kandidat 1897. 1899 ordineret som medhjælper hos valgmenighedspræst Nielsen, Bøvling-Lemvig. Sognepræst for Ollerup og Kirkeby menigheder 1905, provst for Sunds herreds provsti 1928. Han var gift med Ingeborg Laura Margrethe Brandt, født 13/1 1882 i Sct. Jacobs sogn, København som datter af oberstløjtnant Jacob Frederik Brandt, Hellerup og hustru Anna Benedicte Lucia Seehusen (Jacob Frederik Brandt var søn af ovennævnte Jens Sophus Brandt).

Viggo Clausen var den første sognepræst i Ollerup valgt i henhold til menighedsrådsloven af 1903. I hans tid blev kirkerne i Ollerup og Kirkeby smukt istandsat. I Ollerup kirke udførtes en del træskærearbejde af hans hustru, der var uddannet malerinde og billedskærer fra det kgl akademi i København. Efter præstegårdens brand i 1935 gjorde han et stort arbejde for at den nye præstegård, der stod færdig et år efter branden, kunne blive en god og smuk bolig; det lykkedes også at forene de gamle traditioner med moderne håndværk. Pastor Clausen afgik ved døden d. 31/7 1937.

17/ Niels Hansen 1937-1963

Født 15/8 1893 i Raunso, Vester Nykirke sogn; søn af gårdejer Ludvig Hansen og hustru Kirstine Marie Pedersen. Student fra Ribe Katedralskole 1914, teologisk kandidat fra Københavns Universitet 1920. Niels Hansen blev i 1921 sognepræst i Staby ved Ulfborg, Ribe stift, hvor han var til han i april 1932 blev residerende kapellan ved Hans Tausens kirke i København. I 1937 og indtil sin afsked 1963 var han sognepræst i Ollerup og Kirkeby, hvor han boede til sin død. Han var gift med Maja Iversen, født 24/12 1897 i Møborg sogn, Viborg stift, datter af sognepræst Anders Kristian Iversen og hustru Maja Larsen.

18/ Thorkild Balslev Clausen 1964-1969

Født 14/3 1912 i Ollerup; søn af provst Viggo Peter Balslev Clausen og hustru Ingeborg Laura Margrethe Brandt. Student fra Svendborg Statsgymnasium 1930; teologisk kandidat fra Københavns Universitet 1939, hvorefter han var lærer ved gymnastikhøjskolen i Ollerup til han i 1941 blev kaldet til sognepræst for Vejlbj og Hornå menigheder i Århus stift; herfra kom han i 1951 til Vedsted i Haderslev stift; 1954 til Tølløse i Roskilde stift, fra 1956-64 tillige provst for Merløse-Tuse herreders provsti; var sognepræst for Ollerup og Kirkeby menigheder 1964-69. Fra 1969 sognepræst for Veerst og Bække menigheder i Ribe stift. (Måtte under krigen 1940-45 i december 1944 flygte til Sverige på grund af at deltage i modstandsbevægelsen; blev feltpræst ved de danske styrker i Sverige - var i 1946 feltpræst for

de danske styrker i Storbritanien (juni-november); var feltprovst ved Den danske brigade i Tyskland juni 1947 til september 1949). Han var gift med Ruth Jessen, født 13/12 1912 i Våbensted, Lolland, datter af forpagter Adolf Georg Carl Jessen og hustru Emilie Vendelboe Christiansen, Nielstrup, Våbensted sogn.

19/ Erik Storm

Født den 24. maj 1920 i København, søn af bogholder Karl Jørgensen og hustru Inga Lucia Pedersen.

Den 3. januar 1943 gift med Elna Harriet Petersen, født den 18. juni 1920, på Frederiksberg.

Udlært ved handel og kontor i A/S Dansk Svovlsyre & Superphosphat-Fabrik 1936-39. senere bl.a bogholder ved Brede Klædefabrik og Philips A/S. 1945 ansat i A/S Ferrosan, København, her regnskabschef fra 1947 til 1967.

Realeksamen, handelsmedhjælpereksamen 1938. Diverse faglige kurser. Klassisk-sproglig studentereksamen fra Akademisk Kursus 1943. Efter fritidsstudier teologisk embedseksamen fra Københavns Universitet sommeren 1965.

Residerende kapellan ved Husum kirke, København, den 1. december 1967, sognepræst for Ollerup og Kirkeby menigheder i Fyens stift den 25. september 1970.

Ordineret i Helsingør domkirke, Sct. Olai kirke den 15. december 1967.

Pontoppidan
Slægten og navnet.

Den yngre slægt Pontoppidans stamfader
Hans Mickelsen.

født ca 1590, død ca 1638, var sognepræst til Longelse og Fuglsbølle på Langeland.

Han var gift anden gang med

Pernille Hansdatter

Datter af sognepræst til Kirkeby og Lunde Hans Lauridsen (1560-1619) og Magdalene Nielsdatter Juul. I dette ægteskab var der 9 børn, af hvilke den yngste, Dines Hansen Langeland (1633-1709), blev sognepræst i Sønder Broby, hvorfra hans børn tog navnet Pontoppidan.

Om Hans Lauridsen beretter Ollerup-Kirkeby kaldsbog af 1848, Kirkeby sogn, følgende: "Da biskop Jacob Madsen d. 1. maj 1588 visiterede i Svendborg, bemærkede han: "Her. Hans Lauritss'i Kerkeby og Lunde clager, att hand giffver 7 Tr., 1 Pund Korn til Sognepræsten til S. Nicolai Sogen, att han motte hauffue den fri, oc Sognepæsten, som af Arilds Tid haffuer hagd saadanne Bekendelse, fordi de to Sogner haffuer liggert til S. Nicolai Alter, beger gerne at ske kunde, om hand kunde naa noget andet i Steden. Thii han haffuer ringe Løn, saavelsom den anden Sognepræst ibid."

Ved kongebrev af 7. juni 1594 fritoges han for denne afgift. I ansøgningen om denne gunst skriver han om sig selv: " jeg fattige unge Mand", ligesom han udtaler, at det kniber for ham, hans fattige hustru og børn.

I kaldsbogen står endvidere:

"Samme biskop visiterede i Kirkeby 27. marts 1589 Skærtorsdag. Han lå da i Kirkeby præstegård om natten, men bemærker, at der var kun liden plads, og at gården var meget arm. Om præsten hans Lauritzen fortæller han, at han dengang var 29 år gammel søn af hr. Laurits i Espe, ahvde en god stemme og prædikede godt, at han var gift med formanden Niels Juuls datter Magdalene, med hvem han havde 1 barn, 1 år gammelt, ved navn Niels; konens moder, altså Niels Juuls enke, Apelonie, en liden kvinde, nød et tarveligt ophold hos dem. Ved visitatsen skærtorsdag prædikede Hans Lauritzen over 1. Cor. 11 om nadveren:

1) Hvad giver den,

2) Hvorledes forberede vi os til nadveren ....."

I året 1595 den 30. oktober, visiterede samme biskop i Kirkeby, og formodentlig har Hans Lauritzen da endnu været præst der, da han nemlig blot bemærker: "omnia salva, sit gloria Deo."

Kirkeby kirke er den samme, som da Hans Lauridsen var præst der og i det allervæsentligste uforandret. Kirkeby præstegård er blevet en bondegård, der endnu bevarer navnet; den er nu ombygget, men omgivelserne er - navnlig ned imod åen - som i gamle dage.

Hans Lauridsen var broder til den ældre slægt Pontoppidans stammoder Anna Lauridsdatter (1579-1670) gift med Erich Knudsen (1568-1631), hvis børn, der også alle var født i Sønderbroby, allerede på Christian IV's tid havde taget deres slægtsnavn

derfra.

Slægterne Pontoppidan er således af fælles oprindelse, idet de, som allerede Giessing og hans hjemsmænd vidste det, begge kan føres tilbage til

Jesper Lauridsen * 1490.

Bonde i Vester Åby i Sallinge. Hans Lauridsens og Anna Lauridsdatters farfader.

Stenstrup og Lunde præsterne 1580 - 1971 **Af Alfred Abrahamsen, Lunde.**

Under udarbejdelsen af denne lille præstehistorie for Stenstrup og Lunde sogne er afbenyttet følgende arkivalier:

Kirkebøgerne for Stenstrup og Lunde 1679-1892

Paul Nedergaard: Danske præster og sognehistorie 1849-1949.

Biskoppernes kollatsprotokol for 1700-tallet

Biskoppernes visitatsbog 1730-1845.

Pastor Hiorts indberetning for 1690.

Forskellige andre dokumenter fra bispearkivet.

Viberg's præstehistorie.

Den gejstlige skifteprotokol 1680-1730 (Sunds herred).

Jakob Madsens visitatsbog 1589-1606.

Mundtlige beretninger.

Lunde i November 1971.

Alfr. Abrahamsen

Om præsterne for Stenstrup og Lunde menigheder er intet fundet optegnet før 1580. Hvorledes det har forholdt sig med kaldet på den katolske tid, vides der intet om. Ifølge "Danske Atlas" - år 1768 skal Stenstrup kirke være indviet i året 1372, der også på den tid bleven udstedt afladsbreve "til bedste for Stenstrup kirke", men dette med indvielsen betyder ikke, at kirken har stået færdigbygget dette år, den kan være underkastet en reparation eller omlavning, så der er bleven afholdt en indvielsesfest bagefter. Når kirken på den tid har fået pavens stadfæstelse på og ret til at sælge aflad, da står det klart, at den har manglet penge til et eller andet formål. Om Stenstrup dengang har været et selvstændigt embede eller hørt andetsteds hen, kan der ikke udtales noget om, dette er fuldstændig bergavet i fortidens mørke. Den første præst her Stenstrup, som vi med fuld sikkerhed ved navnet på, var:

Gregers Rasmussen Krag (ca 1580-1608)

Takket være den fynske biskop, Jakob Madsens visitatsbog, der er bevaret fra hans embedstid og findes på Landsarkivet i Odense, får vi under hans første visitats her i Stenstrup kirke god rede på præsten, hans familie og kirken, som han har ridset en lille tegning af i hans bog. Selv om denne tegning måske synes os lidt naivt og ubehjælpelig som tegnet, så giver den alligevel et lille billede af kirkehuset, som det så ud for 400 år siden. Det er en sommerdag - den 30 juli 1589 - at biskoppen møder i kirken til gudstjenesten, som var kl. 10 om formiddagen. Jakob Madsen fortæller, at præsten, hr. Gregers Rasmussen Krag er 40 år, han har en velklingende stemme og prædiker ogdt. Hr. Gregers havde først været kapellan her et par år men nu præst på ottende år. Han var født i Espe og var gift anden gang og havde haft syv børn med sin første hustru. Den anden hustru hed Elisabeth, og var datter af præsten, hr. Jens i Ulbølle - med hende havde han tvillinger, der døde straks efter fødselen. Der var brudefolk i kirke. Videre siger bispen, at præstefolkene boede i en bondegård der må altså dengang ikke have været nogen egentlig præstebolig. Om hr. Gregers vides ellers intet, han må være

død omkring ved 1608, thi nævnte år, da er det hans søn, som er efterfølger i embedet. Hr. Gregers Rasmussen havde i sine to ægteskaber i alt 18 børn.

Knud Gregersen Krag (1608-1638)

Knud Gregersen Krag var søn af formanden, hans fødselsår kendes ikke. På den tid førtes ingen kirkebog, denne forordning om kirkebøgerne kom først et hundrede år senere - heller ikke nogen collatsprotokol er bevaret før 1730, så det er kun meget lidt eller intet, at vi ved om denne præst. Af nogle embedsskrivelser, som er bevaret fra den tid, erfarer vi i 1631., at han da var gift og havde syv børn, hvoraf det yngste kun var to år gammel. Stenstrup, der var et enligt kald, synes også at have været et fattigt kald. Knud Gregersen må have klaget til stiftsøvrigheden, der igen har ladet det gå videre til kongen angående den jamrende Stenstruppæst, men det er først 10 år senere, at der sker en omannexering indenfor de fire kirkesogne, Stenstrup, Lunde, Kirkeby og Ollerup således, at Lunde, der tidligere hørte til Kirkeby, nu blev henlagt til Stenstrup. Hr. Knud var sjælesørger her i 30 år til sin død 1638 - herefter følger:

Peder Nielsen Falster (1638-1639)

Navnet tyder på, at denne præst må være født på Falster - eller muligvis hans far, der har antaget navnet. Peder Nielsen var først residerende kapellan i Snøde, før han kom til Stenstrup, hvorpå han kun var et årstid, da han i 1639 forflyttedes til Skt. Hans sogn i Odense - hverken hans fødsels- eller dødsår kendes. Peder Nielsen Falster blev efterfulgt af:

Hans Pedersen Langeland (1639-1675)

Hans Pedersen var født 1612 og antagelig på Langeland, han blev kaldet til sognepræst for Stenstrup menighed den 31 oktober 1631. Han var to gange gift. Først med Mette Hansdatter fra Longelse, med hvem han havde to sønner. Anden gang gift med Kirsten Jensdatter Føich fra København og havde i dette ægteskab en søn. Da hr. Hans døde i 1675 var denne dreng, Arent Hansen kun 12 år gammel, men, allerede dagen efter dødsfaldet - altså medens sognepræsten endnu lå lig hjemme i præstegården - mødte fru Anna Vind fra Løjtved, salig Arent von Kulaus efterleverske op i hjemmet, og tilbød præsteenken, at hun ville tage den faderløse dreng med sig hjem, bekoste hans uddannelse til præst og helt igennem sørge for ham, til han fik sin teologiske eksamen, hvad moderen selvfølgelig var glad for - et meget smukt træk af fru Anna Vind, der sad i små kår med mange børn, hendes mand Arent von Kulau, var død midt under svenskekrigen i 1658, hun sad da tilbage med ni ukonfirmerede børn.

Denne præstesøn, Arent Hansen, blev senere præst her på Fyn, en søn af ham, Hans Arentsen, der også blev præst - først i Ryslinge og herefter i Kvændrup, hvor han nåede at blive provst før sin død i 1775, han antog faderens fødebys navn, Stenstrup, til sit efternavn. Stenstrup præstekald var enligt, men det synes også at have været et meget fattigt kald, hvor præsterne har jamret højlydt over "dette kalds slette udkomme", thi der foreligger en del skrivelser angående omannexering af sognene, Stenstrup, Lunde, Kirkeby og Ollerup, men den forandring, som sker i 1637 fik den forrige Stenstruppæst ikke nogen gavn af, da han døde året efter. Allerede i 1631 og nogle år efter veksler stiftsøvrigheden og kongen skrivelser angående forbedring af Stenstrupkaldet, men, endelig i 1637 er den gamle konge, Kristian den fjerde bleven træt af den megen

jammer både fra den ene og den anden side, det er gået hans hoved for nær, thi under 20 november 1637 befaler han følgende: "At når præsten i Kirkeby, som nu er gammel dør, da skal Lunde annexeres til Stenstrup og bemeldte Kirkeby til Ollerup, således, der nu kun bliver to præster i de fire sogne, hvor der før var tre" - færdig, basta, den høje landsfader havde talt, nu skulle det være slut med al den parlementering og præstejammer. Men, først i året 1644 behagede det hr Claus Nielsen Juul i Kirkeby at liste bort fra denne verden til fordel for Stenstrupperpræsten. Hvormeget hr. Hans i Stenstrup har mærket til forbedringen af hans embede vides intet om. Hans Pedersen Langeland døde i 1675, og efterfølgeren for Stenstrup og Lunde menigheder blev:

Peder Jespersen Richard (1675-1688)

Han var født på Helgoland 1647, hvor faderen, Jesper Hansen dengang var bosat, han blev senere sorenskriver i Norge. Peder Jespersen var under studeringerne tre år i udlandet fra 1669 og til 1672. I en alder af 28 år blev han den 15 maj 1675 kaldet til sognepræst for Stenstrup og Lunde. Han blev den 23 oktober 1678 viet i Svendborg til rådmand, Poul Boesens enke, Bodil Madsdatter Friis. Hun medbragte i ægteskabet to piger, hvoraf den ene blev gift med efterfølgeren her i embedet - den anden, Bolette, levede alle dage ugift og boede i sin livstid i et af de to huse, som Peder Jespersen købte og indrettede til beboelse for præsteenker.

Hr Peder blev en god stedfar for de to piger og levede lykkelig med sin hustru i et 36-årigt ægteskab. Peder Jespersen skal have været en myndig mand med et behagelig væsen og en god prædikant.

Denne præst synes at have haft et åbent og varmt hjerte for de fattige og ubehjælpssomme. Af sine rige midler oprettede han først et par huse til præsteenker, hvorefter de kunne bo husfrit resten af deres levetid. En sådan stakkels præsteenke var tit ilde stillet, når hun blev ene, hvis hun ikke kunne nå at blive gift med eftermanden i embedet. I 1691 - altså efter at han var rejst fra Stenstrup - havde han oprettet et legat, hvoraf renten blev tillagt degneembedet for Stenstrup og Lunde. Kapitalen blev anbragt i en betryggende første prioritet i Løjtvedgård.

Under Peder Jespersen er den første kirkebog for Stenstrup og Lunde bleven starten 1679. Den er dårlig format og ikke stort større end feks højskolesangbogen - den ene halvdel gælder Stenstrup, den anden Lunde. Hertil kommer, at den - for at bruge et mildt udtryk - er meget mådeligt ført, hvilket gælder for den første af de ældste. Ingen af Stenstrup-Lunde præsterne har gjort sig nogen anstrengelse for at få den ordenlig ført - medens de gamle præster i sognene omkring os, virkelig har gjort et pænt arbejde i deres kirkebøger, hvor dåb, vielser, absolverede og døde er ført i hvert sit afsnit, så er alle ministerialerne i kirkebogen her ført mellem hverandre, det vil igen sige, at den, der søger en dåb eller vielse, må støve hele året igennem og tit får man intet ud af sit arbejde. Det er klart, at da Kristian den fjerde i 1644 - fire år før sin død - påbød at alle præster i landet skulle føre en bog over "De fødte, døde och egtesamlede i deres sogn", at mange af præsterne så skævt til denne forordning, der gav dem et ekstra arbejde - mange af dem var på den tid stærk optaget af jordens drift, dette gælder i hver fald også vore to præster, far og søn, Rasmus og Lars Fog (1730-1813). De fleste kirkebøger over hele landet er derfor først påbegyndt omkring 1660 eller noget senere - mange søgte at snyde sig fra det, men biskopperne fik nu ordre til at påse om stiftets præster førte disse bøger, så kom der gang i foretagendet. Det synes også, som om

præsterne her har ladet degnen føre omtalte bøger, det er næsten hele vejen, at jeg kan følge deres hånd til omkring 1760 - den sidste af de to Fog her førte førte næsten altid kirkebogen selv - undtagelsesvis har degnen indført enkelte notater. - I 1688 var Peder Jespersen bleven doktor i Theologi, samme år blev han den 8 december kaldet til kongelig konfessionarius ved Kristian den femte og efter hans død i 1699 fortsatte Peder Jespersen hos sønnen, Frederik den fjerde. I 1714 døde Peder Jespersen, han slap for at skulle overvære den pinlige episode, da hans konge i 1716 lavede det nummer at bortføre den 16-årige komtesse, Anna Sophie Reventlow fra Clausholm slot for samme nat ved venstre hånd at lade sig vie til hende i Skanderborg Slotskapel. Det have ihvert fald ikke været Peder Jespersen at den kvindekære konge havde fået til at vie sig til pigen hin nat.

Tre år før sin død - i 1711 - tænker Peder Jespersen endnu på sine gamle sogne på Fyn, idet han oprettede et legat på 400 rigsdaler, hvis renter skulle tilfalde de fattige i Stenstrup og Lunde sogne. Peder Jespersen døde, som førnævnte 1714 i København og opnåede en alder af 67 år. Enken, Bodil Friis overlevede ham i flere år, hun var endnu levende i 1725, da hun satte 125 rigsdaler fast i Svendborg, hvis renter skulle gå til vedligeholdelse af kapellet ved Nikolaj kirke - måske lå hendes første mand begravet der.

Hans Gregersen Hiort (1689-1730)

Hr. Hans Gregersen Hiort var født i Nyborg - uvist hvornår. Han var først residerende kapellan ved Nyborg kirke i fem år fra 1683 til 1688, da han blev kaldet til sognepræst for sognene her - antagelig af Egeskovs ejer, der dengang ejede kirken og har vel også haft jus patronatus til samme. Hans Hiort blev ordineret til sognepræst her af biskop, Thomas Kingo i Skt. Knuds kirke i Odense 23 januar 1689. Han blev gift med Elle n Poulsdatter Boesen, som var en stiftatter af den forrige præst her, Peder Jespersen. Deres vielse er antagelig fundet sted her i Stenstrup kirke, hvad jeg nu ikke har undersøgt nærmere.

Hans Hiort var præst for Stenstrup og Lunde i 41 år, men han har ikke på nogen måde sat sit minde her nogen steds - eller efterladt noget, der kunne minde om ham. Det var under midten af hans embedstid den store nordiske krig udbrød, hvori også Danmark var indblandet, selv om landet måske ikke direkte blev ramt af krigen, så følte det på anden måde ved trykket af store skatter og andet, hvad hr. Hans og sognefolkene her også mærket til gavns. Hans Hiort og hustru havde flere børn, det kan være hans søn, den Gregers Hiort der nævnes om sognepræst ved Frue kirke i Svendborg - en datter at Hans Hiort og Ellens Poulsdatter, Vibeke Christian Hiort, blev senere gift med den unge herredsfoged, Niels Brinch, der boede på Lundegården efter at hans første hustru var død i 1716. Hans Hiort døde den 1 maj 1730 og blev begravet i Stenstrup kirke. - Madame Hiorthar været hurtig i vendingen. Hun har ikke ønsket skifteretten til at komme og snuse rundt i Stenstrup præstegård mellem hendes og afdøde ægtefælles ejendele; straks da Hans Hiort har lukket sine øjne, lader hun ufortøvent straks gå bud til Frederik den fjerde med en ansøgning om at måtte hensidde i uskiftet bo - otte dage efter holder hun den kongelige benådningsskrivelse i sin hånd, derfor kunne hun straks stoppe skifteretten, der nu på månedsdagen efter ægtefællens død, belaver sig på at komme og

afholde en vurderings- og skifteforretning i præstegården. Det hedder således i Sunds herreds gejstelighedsskifteprotokol:

Herman Vegner, sognepræst for Sørup, Skt. Jørgens menigheder. Hr. Søren Storm, sognepræst ved Nikolaj kirke i Svendborg og Witus Bering, sognepræst for Ollerup og Kirkeby menigheder gjøre vitterligen:

At vi den 1 juni 1730, som var 30-dagen efter at velærværdige og højlærde, Hr Hans Gregersen Hiort, nu salig hos gud, fordem sognepræst for Stenstrup og Lunde menigheder efter hans dødelige afgang vare forsamlede i Vor Frue præstebolig i Svendborg hos vellærde hr Gregers Hiort - saasom madame, Ellen, salig hr. Hans Hiort's efterleverske, aftnen tilforn imellem 10 og 11 for dem var begærendes om ikke at møde Sterfboet (dødsboet) dagen efter, da hun var bleven benaadet med at maatte sidd e i uskiftet bo m.v. efter majestætens benaadigelsesbrev af 8 maj 1730.

Vi erfarer videre af den kongelige skrivelse, at madame Hiorts øvrige børn vare myndige og i embede uden den yngste søn, som var student, og endnu ikke var færdig med sine studeringer. - Altsaa undgik madame Hiort skifterettens besøg og denne igen blev snydt for frokosten i Stenstrup præstegaard den efterfølgende dag.

Ellen Hiort overlevede sin hensovende ægtefælle i 17 aar og døde 12 december 1747 og begravedes ved siden af sin mand i kirken. Næste efterfølger på prædikestolen blev:

Rasmus Davidsen Fog 1730-1777.

Var søn af sognepræst David Fog og hustru, Giertru Viktoria af S. Varde, Alslev herred i Jylland. Han blev født 26 august 1704, student af Varde 1722 og kaldet som sognepræst til Stenstrup og Lunde samme år, som formanden her døde. Biskoppen skriver således i collatsprotokollen:

Jeg, Jakob Lodberg, biskop over Fyens stigt - kennes og vitterliggør: At, som højvelbaarne, her cammerjunker, Niels Kragh til Egeskov haver kaldet hæderlig og vellærd student, Rasmus Davidsen Fog til at være stedfortræder her for Stenstrup og Lunde menigheder efter den forrige ved døden afgangne sognepræst, Hans Gregersen Hiort. -

Efter det ham derpaa overleverede kaldsbrev af dato 2 nov. 1730, vil vil han være at indsætte i embedet af prousten, hr. Henrik Wegner den 1 december 1730.

Jakob Lodberg.

Rasmus Fog blev den 5 april 1731 viet i Ringkøbing til Maren Biørn Allerup af Ringkøbing. I - 36 år skulle disse to mennesker altså blive præstefolk for disse to sogne her. Rasmus Fog og Maren Biørn havde i alt 10 børn - 7 sønner og tre døtre. Disse mange børn synes alle at være kommen godt i vej. Den ældste søn, Jørgen Fog fik præsteembedet for Dalby og Stuberup menigheder på Hindsgavl. Han blev af sin far der 4 juli 1761 viet her i Stenstrup kirke til jomfru, Cæcilie Leth, som var datter af herredsfoged, Christian Leth, der havde Lundegården i eje. En anden datter, Giertrup Fog, blev 22 oktober 1771 viet til Offer Madsen (vist forvalter på Løjtved og efter hans død i 1779, blev hun anden gang gift med birkedommer, Bagge Bjerregaard. - Den juni

1746 var der en flot barnedåb i Stenstrup præstegård, der var en søn, fik i dåben navnet Lars Rasmussen Fog. Denne søn blev faderens efterfølger i embedet. Han blev båret til dåben af Madame, Bek, mademoiselle Graa af Løjtved gik ved siden. Faddere var: Forvalter, Offer af Hvidkilde og Monsiur, Rasmussen af Stenstrup præstegård (måske børnenes huslærer).

Det synes, som om noget af præstefolkenes familie har haft bolig i præstegården på deres ældre dage. Den 25 maj 1759 skriver pastor Fog i kirkebogen: "Begravede jeg min moder, Giertrud Viktoria - salig hr David Fogs enke, i kirken". Hun er altså som gammel kone kommen her til Stenstrup præstegård for at ende sine dage hos sin søn. En broder til Rasmus Fog synes også at have været her på sine ældre dage, han bliver ihvert fald begravet her i kirken. Hr. Rasmuss var også streng i sager, hvad angik lejemål, og det var ikke så få piger her fra Stenstrup og Lunde, der måtte ud på kirkegulvet at blive absolveret for synd mod det sjette bud. Denne rubrik for slige forseelser forsvinder heldigvis ud af kirkebøgerne i sidste halvdel af 1700-tallet. Rasmus Fog var foruden at passe sine embedspligter også en dygtig landmand og stærk interesseret i landbrugets fremgang. Stenstrup by og sogn var omkring tiden ved 1750 et af de fattigste sogne i herredet, sognet havde kun to ordentlige marker, medens sognene her omkring - blandt andet Lunde - havde tre marker. Resten af jorden til sognet, lå hen i et stort overdrev med moser og sid jord. Fog fik bønderne overtalt til at opdyrke noget af denne jord ved at lede vandet bort, det lykkedes også tildels, den nu opdyrkede jord kunne forbedre lidt på avlingen, så der kunne blive et lille tilskud til at betale skatter og andre afgifter, selv om fattigdommen var meget stor - Vi kan bare tage et eksempel: En gård på ca 5 tønder hartkorn solgtes ved Løjtveds separate bortsalg i 1756 for omkring 500 rigsdaler. Så vi forstår, at det har været svære tider for de forkuede bønder. Et maleri af Rasmus Fog, som en bekendt af mig engang havde set, viste, sagde han, en meget svær og myndig mand.

Rasmus Fog var svagelig i sine sidste otte-ti år, og ved at kigge i kirkebogen kan man se, at hans skrift for disse år var meget ubehjælpelig og næsten ulæselig. I Fogs sidste seks leveår var sønnen, Lars Fog da også bleven medhjælper i embedet. Rasmus Fog døde omkring ved februar i 1777 - få dage efter skrev hans søn følgende i Stenstrup kirkebog: "Den 5 februar 1777 blev forhenværende sognepræst for Stenstrup og Lunde, hr. Rasmus Davidsen Fog begravet i Stenstrup kirke. Underlig nok, samme dag begravnes også hans broder, der sikkert også har haft ophold i præstegården, kirkeboger siger således: "Den 5 februar 1777 blev Monnesiur, Chresten Davidsen Fog begravet i kirken". - Altså to brødre, der fulgtes ad i døden og i graven. Fogs enke overlevede ham i 18 år og døde først 1795. - Rasmus Fog var den sidste præst, som fik sit lejested indenfor kirkens mure, de følgende præster kom ned på kirkegården.

Lars Rasmussen Fog 1777-1818

Fulgte altså efter faderen, som næste sjælesørger for Stenstrup og Lunde menigheder. Han var, som før nævnt, født i Stenstrup præstegård 1746, blev student fra Odense i 1759 og teologisk kandidat 26 september 1763. I kollatsprotokollen anfører den nuværende biskop over Fyns stift, J. Ramus nu - den forhenværende bisp, Lodberg var dengang lige død, således:

Jeg, biskop Ramus viterliggøre: At, som det har behaget allernaadigste hans kongelie

majestæt, Kristian den syvende, at konfirmere og stadfæste den hæderlige og vellærde Studie Theologia, Lars Rasmussen Fog, til at være medtjener og kapellan pro persona ved StenstrupLunde menigheder her i Fyn for at være hans fader, velærværdige, Rasmus Fog, sognepræst sammesteds, ved hans paafaldende svaghed og skrøbelighed udi bemelte hans embede og af mig i dag i Skt Knuds kirke ordineret ham.

Odense den 27 marts 1771

J. Ramus

Lars Fog blev den 29 oktober 1772 gift med jomfru, Elisabet Kirstine Bendz, hun var født i Revninge 1746, og var datter af bagermester, Morten Bendz og hustru, Sofie Caroline. I seks år var Lars Fog altså faderens medhjælper i embedet, og fra 1771 er de hans smukke, sirlige og faste hånd, der nu indfører ministerialerne i kirkebøgerne for de to sogne. I præstehjemmet her voksede der en børneflokk på tolv i alt = seks sønner og seks døtre, så her har været noget for en husmor at tage sig af. Fog var en god prædikant og synes at have været aafholdt i begge sogne, såvel som hustruen, der tit blev brugt som gudmor hos bønderne. I 1786 var den fredsommelige og stilfærdige biskop Ramus død, han blev nu afløst af den mere energiske og ivrige Thønnes Bloch, der straks viser sin myndighed, hvor han kommer frem med sine visitatser. Noget af det første, han falder over, er dåbstilførelserne i kirkebøgerne. Moderens navn blev næsten aldrig nævnt her - kun faderens - det er ikke tilstrækkelig - siger Bloch, og da han efter visitatsen i kirken kommer tilbage til præstegården, skriver han følgende i kirkebogen med sin flydende hånd: "Moderens navn bør, saavel som faderens, indføres ved daaben i kirkebogen". Fra nu af kan vi følge biskoppen, hvor han nu kommer på visitats, this denne bemærkning giver han herefter i alle kirkebøger. I sin visitatsbog skriver han følgende:

Onsdagen den 17 maj 1787 visiterede jeg Lunde og Stenstrup menigheder i Stenstrup kirke, som af Løytveeds ejer, S.M. Lange, er bleven smukt istandsat. Med menigheden og dens ungdom meget vel tilfreds. Stenstrupdegnen er nu en gammel mand. Pastor Fog prædikede meget vel over Esaja. 62-65.

Visitatserne følger nu hurtig efter hinanden. I 1789 kommer han igen, men denne gang er han i Lunde kirke. Bloch er stadig tilfreds med både ungdom og kirke, men, degnen i Stenstrup, Peder Biering er nu en gammel mand (vi mærker, at biskoppen godt kunne tænke sig at få den gamle degn bort). Skoleholder Christensen i Lunde katekiserer ganske skikkelig (tilfredsstillende). Den 6 juni 1792 er biskoppen atter i Stenstrup kirke til visitats, han er stadig godt tilfreds med ungdommens svar på kirkegulvet og præstens prædiken. Degnen, Peder Biering er nu 84 år gammel, siger han, der var ingen klage af nogen slags, præstegården var, som altid, smuk vedligeholdt. Der går nu seks år, før hans højærværdighed igen lader sig se på disse kanter, men 1 juni 1798 er han i Lunde igen. Biskoppen udtaler stadig sin tilfredshed med ungdom og menighed. Det

SLÆGTSKRØNIKE AF FHV. GÅRDEJER HOLGER FOGED

Ad slægtens snoede spor 1558 - 1963

Forord.

Når jeg prøver på at finde min slægts spor tilbage i fortiden, så begynder jeg naturligt med de nære, kendte led og søger så led for led tilbage i tiden, indtil jeg må opgive at følge sporet længere.

Nogle led sløres snart, andre er jeg heldig at kunne følge længere tilbage, men alle forsvinder de tilsidst.

Jeg står med en mængde slægtsdatoer skrevet op. Et stamtræ med mange og ulige rødder tilbage i tiden. Men skal jeg fortælle min slægtshistorie her, går jeg nu den modsatte vej, begynder længst muligt tilbage på hovedstammen og går fremad i tiden i kronologisk orden. Slægtled for slægtled.

Men vil vi forstå deres historie, må vi søge at finde frem til de muligheder deres tid gav dem, som de tænkte og handlede ud fra.

Få lidt kød på historiens skelet, og få de måske få og små ting med som er bevaret i slægten eller i de officielle dokumenter.

De fleste af de skriftlige oplysninger her skyldes lokale historiegranskere. Jeg har blot søgt at samle de spredte ting sammen og give dem mere liv og sammenhæng. Jeg vil nu begynde længst muligt tilbage og prøve at følge mine aner fremad i slægtens snoede spor.

Præsterne

Den forfader, jeg da når tilbage til er præsten Niels Juul, min f.f.f.m.f.m.f.f.f.f. = f. for far og m. for mor, 10 slægtled tilbage i tiden.

Han var præst for Kirkeby og Lunde pastorater og boede i Kirkeby gamle præstegård. Han var den første præst i Kirkeby efter Reformationen i 1536. Dengang var der nok ingen reformerte præster at få, de skulle først uddanes, så den gamle, skikkelige, katolske præst beholdt embedet sit livs tid ud, han skulle blot følge de nye kirkeregler.

Hr. Olrick boede dog vistnok i Svendborg sine sidste år og holdt kapellan ved kirkerne. Han døde i 1541 og nu blev de to kirkers embedsførelse og indtægter lagt under Sct. Nicolaj kirke i Svendborg (muligvis med Niels Juul som kapellan).

Fra Nikolaj kirke er der mindst 1 mil - 7½ km - til den nærmeste af kirkerne, Kirkeby, og selvom adelsvejen mellem Svendborg og Odense, dengang fra Jernskovs Hjørne drejede mod nordvest over Brudebro nær Slæbækgård, ret tæt ved Kirkeby kirke for derfra at passere det gamle Tingsted for Sunds Herred, forbi Lunde kirke og gennem Bobjerg, nå til Kværndrup, og der krydse den gamle KOngevej over Fyn til det slesvigske, ja så var alle veje i Danmark slet holdt dengang.

Så i 1554 klager den nye sogneherre hr. Christen Clausen Skrok, præst i Nikolaj kirke, sig over at de to sogne var små "og intet har at avle på", og at han ikke kunne betjene dem "uden forsømmelse og stor sjælekvide". Så han tillod, at de to sogne igen måtte få egen sognepræst.

Samtidig beklager han sig dog over, at hans bysognefolk "for deres fattigdoms skyld" ikke kunne hjælpe ham.

I 1558 nåede parterne midfaste søndag frem til at den nye Kirkeby præst hr. Niels Juul årligt skulle svare hr. Skrok landgildet af Lunde præstegård: 1 ørte rug, 1 ørte byg, 1 lam, 1 gås og 2 høns endvidere 1 pund byg, 1 pund rug og 1 læs hø til hans hus

hus, som han selv skulle høste og bringe til Svendborg.

Det var ikke fedt at være præst i de tider. Kongemagt og adel rev til sig uden ret og billighed af kirkernes gamle rigdomme. Brændeskovgård havde "af Arilds tid" hørt til Kirkeby kirke med stolestader der. Den blev ved Reformationen af Kronen givet til senere rigskansler Johan Friis, Hesselagergård. Han havde den o. 1565 under Gudbjerg sogn. Det har jo da forringet Kirkeby-præstens indtægt en del. Men ikke nok med det, i 1570 fører Niels Juul klage over Egeskov gods, der har ranet Lunde præstegårds "stedsmål og herlighed". Skønt tingsvidnet støtter klagen, beholdt Egeskov vistnok rovet. Noget tyder på at også kirkens inventar er forsvundet.

Alterstagerne i Kirkeby kirke

I alt fald er Niels Juul med til i 1581 at skænke kirken 2 alterstager af messing, indgraveret med årstal og givernavne: Her Niels Jul - Jørgen Jepsen Slæbæk - Hans Helsen, Egberch - Hans Fris, Kirver. Niels Juuls kone nævnes som "Apelonie, en liden kvinde" i en visitatsbog, de havde børn sammen, 2 ved vi om. Niels Juul finder vi sidst nævnt i 1585. Hans efterfølger i embedet, Hans Lauridsen, var hans svigersøn, gift med datteren Magdalene Nielsdatter Juul

Ved bispevisitatsen 1589 fik han skudsmål af biskop Jacob Madsen "god stemme til den kirke, prædiker godt", men det var stadig fattigt at være præst her. Han klager over, at skulle give 7 daler og 2 pund hartkorn til Svendborg-præsten; i en skrivelse til selve Kong Christian d. 4, hvori det hedder at "Sognene er ganske ringe, saa Tienden er ikke aarligen 20 ørte Korn deraf, saa jeg fattige Mand derover lider stor Nød til min og min fattige Hustrus og Børns Underholdning. Dertil bor jeg i en forfalden Præstegaard ved alfar Vej."

Christian d. 4. frier ham for Svendborg-præsten ved at lade denne få Kongetienden. Hans Lauridsen dør i 1619, og efterfølges i embedet af sin svoger Claus Nielsen Juul. Denne havde i en årrække forinden været degn i de 2 sogne; ved svogerens død, blev han i Hillerslev kirke 26.10. 1619 ordineret og overtog nu præstegården i Kirkeby. I visitatsbogen beskrives den som "Arm Gaard, liden Plads".

Nu er det Stenstrup-præsten Knud Gregersen, der i 1630 klager til øvrigheden over sit "ringe" sognekald. - Øvrigheden finder da at 3 præster i 4 små sogne er én for meget, og vælger at ødelægge det bedst fungerende, Kirkeby-Lunde sognekald, selvom dets beboere hellere fortsatte som det "af Arilds tid" havde været. "Sligt tager Øvrigheden i vor fjerne Hovedstad nødigt med i sine Beregninger".

Kirkeby skulle være anneks til Ollerup og Lunde til Stenstrup. Dog skulle dette først gælde ved Claus Nielsen Juul's død.

Han -F:F:F:M:F:M:F:F:F: - fik dog 30 år som præst her, han døde 1649 . Hans søn - Hans Clausen F:F:F:M:F:M:F:F:F: - havde gået i latinskole i Svendborg og været løbedegn i Kirkeby-Lunde. Han gik nu over i fæstebondestanden. Skridtet var dengang ikke så stort, idet præsten også var bonde og drev sin præstegård. Skatten var ikke knyttet til bonitet. År 1630 betalte en fæstebonde årligt 1 rigsdaler til Kronen, selvejerbonden 2 og præstegården 4. Men under Christian den 4.'s krige blev den 1635 fordoblet, 1643 tredoblet og 1644 firedoblet. ALtså fæstebonden 4 rigsdaler, præstebonden 16 rigsdaler.

Fæste under Nyborg Len.

Og nu blev Hans Clausen fæstebonde i en af Rårud bys 5 gårde (senere matr. nr. 1). Det ser ud som om han mister sit slægtsnavn derved. Bonden havde kun ét navn Hans Claus` s Søn. Men før vi slipper Juul-navnet skal det nævnes at ifølge pastor Bredsdorff 1755 fandtes i gangen needenfor koret i Kirkeby kirke et gravtræ i eg med følgende indskrift: ""1559 Nils Juul - 1561 Bodil NielsDatter - Sofve de udi Herren". Hvis navne og årstal er rigtig gengivet, må der være tale om slægtninge til præsten Niels Juul der selv døde i 1580'erne. Gravtræet er borte nu. En anden datter af Niels Juul er iøvrigt blandt Pontoppidan-slægtens aner.

Svenskekrigens ødelæggelser.

Den fæstegård i Rårud, som Hans Clausen overtog var som næsten hele byen under Nyborg Len. Her op- og overlevede han Svenskekrigens hårde tid 1657-1660. Fra 1663 findes en krigsskades opgørelse, der siger at Hans Clausens gård er i jammerlig forfatning, så godt som alt tømmer på 2 ladebygninger er nedbrudt eller borttaget. Fra stuehuset ligeledes borttaget tømmer tillige med vinduer, loft og døre. 97 rigsdaler anslås til genopbygning. For den senere matr. nr. 3 -Ravnegården- var krigen endnu mere katastrofal. Selvejrbonden der, Peder Jørgensen, døde "formedelst Fjendehaand", og også konen døde. Tilbage lå gården "Øde og ganske ruineret og afbrudt". "Kun en ringe Del gammelt Tømmer af Stuehuset staar og noget lidet af Ladehusene sammen med et Gadehus, som Peder Pedersen ibor paa Gaardens Grund.Vurderes ikke højere end 56 Sletdaler". Om en tredie Rårudgård (Buchgården) hedder det "Øde og ganske afbrudt". Derimod slap den senere Fogeedgård - matr. nr. 4 - meget billigt, dens "Brøstfældighed anslaaes til 50 Sletdalere". Her hed fæstebonden Mads Ibsen, nævnt tidligst i Nyborg len`s ekstramandtalsliste 1653. Måske skal hverken svenskerne eller deres lejetropper have hele skylden. De danske hjælpetropper, der fordrev svenskerne fra Fyn, var slet ikke bedre. Løjtvedbonden Hans Christensen i Rødme vidner på tinge i 1666 følgende: "I foråret 1660 stod der et regiment på Kirkeby Hee, som hærgede og plyndrede på egnen. Ryterne for med hård hånd frem i Stenstrup, Lille Løjtved, Hundtofte, Lunde og Dongs Højrup. De fratog klæder og boskat fra husene, endog heste og kvæg, småt og stort tog de. Kornmarkerne blev også ryddet. Folk kunne ikke føle sig sikre noget steds. Mange omkom, andre søgte bort "En stor Del Huse paa Gaardene blev afbrudt, bortført eller brændt". Også kirken var krigen gået hårdt udover. Her opremses følgende: "Den ene Taarnvæg væltet. Tagspær og Tagsten mangler. Jernvinduerne borttaget af Fjenden - Stakkels gamle Kirke".

Rytterbønder.

I 1670 blev de 4 bøndergårde i Rårud udtaget til ryttergårde, de skulle stille med hest og rytter i krigstilfælde, til gengæld slap de for landgilde og andre byrder, undtagen tienden til præst og degn. Og krigen kom omgående, da Danmark forsøgte at erobre Skåne tilbage. Derovre stod der et stort slag i 1675. Om Rårudbønderne var med der, vides ikke, men det siges at 2/3 af rytterbønderne blev på valen. Det danske mandefald var så stort, så det mærkedes på ryttergårdenes drift. Derfor kom der så i 1680 en anden ordning. I stedet for at stille selv, skulle gårdene nu huse og udruste en lejerytter. Mange af disse var tyskere og vanskelige at omgås, da de ikke regnede bønder for noget.

Drabssag 1677 i Slæbæk.

Foruden materielle ødelæggelser smittede krigens meningsløse råhed af på sindene. I februar 1677 var 2 Slæbækneboer og deres koner på indkøbstur i Svendborg hver sin slæde. De har nok også drukket i byen. Brændevin var kommet i brug o. 1650 og gav varme i krop og hoved. Da de nåede Slæbæk sprang mændene af slæderne og skændtes om et gærde. Niels Christensen blev så hidsig, så han rev en vognekæp af sin slæde og slog sin nabo, Morten Nielsen Brun, et mærke på kinden, men nu rev denne også en vognekæp af, men slår så hårdt til, så han knuser baghovedet på Niels, der dør af dette slag. Mads Ibsen - matr. nr. 4 Fogedgården - er mellem ligsynsmændene og må som sådan vidne på tingstedet i mordsagen. Morten dømmes til halshugning og bostedet inddrages til kongen.

Slægtens rod i gården.

Mads Ibsen må selv være død kort efter, datoen kendes ikke, men hans enke, Johanne Pedersdatter, F:F:F:M:F:F:M:, født o. 1639. Nu i barnløst ægteskab og sidst i 30'erne, blev som sædvane - straks gift igen med karlen Rasmus Ollesen fra Dongshøjrup F:F:F:M:F:F:F: og fra de to nedstammer vi. Hvilket år Johanne blev kone til Mads Ibsen vides ikke, men fra da af, har samme slægt haft gården. Johanne's slægt menes i 3 generationer at stamme fra selvejergård Åvang i Dongshøjrup, nævnt først i 1615. I 1680 starter Kirkeby kirke med at føre bog over de døbte og på allerførste blad får de en datter døbt. Efter egen udregning var Johanne da 41 og de må da allerede have en ældre søn, Mads Rasmussen og går endnu en søn Peder Rasmussen i 1683, F:F:F:M:F:F:

Ringe kornavl.

Nu var så Rasmus Ollesen ryttergårdsbonde på Fogedgården i Rårud. Gårdens besætning opgives således: 3 tjenestefolk, 4 bæster, 1 fole, 4 køer, 5 ungnød, 6 får, 2 svin og 4 bistader. Byens marker i fællesdrift lå 3 steder i 3 marks drift, 1 med vintersæd 1 med vårsæd og 1 med græs, vel selvgroet kvik, hvor jorden hvilede. Megen gødning fik de næppe, da dyrene nok småsultede om vinteren. Kornet var om sommeren omgærdet med rishegn. Efter høst rev man hegnet ned "Opgav Ævret" hed det.

Kvæget blev i fællesskab passet af byhyrden. I skoven måtte de græsse i lysningerne. Og vest for åen lå sognets fælles Hee uden andre bygninger end kirken. Kornavlen va ringe. Seglen blev endnu brugt til høst hist og her. Foldudbyttet angivet til: o. 2,2 fold for rug og havre, 3,1 for byg. Efter svenskekrigens udpining fik man i dårlige vækstår knap udsæden igen. Til pløjning brugtes den tunge, uhåndterlige hjulplov. Det var den, der bestemte gårdstørrelsen, idet der skulle afses foder til trækraften 4 heste og 2 mand til ploven. Jorden pløjedes op i høje agre med naturlige vandafløb i renene, men mange pletter kunne slet ikke dyrkes.

Om Lunde sogn angives i 1682 at sognet har 3180 tdr. land, men kun 858 under plov - omkring 2/7 af arealet. Med ringe fold, blev der næsten intet til salg. I Dongshøjrup klager rytterbønderne over, at "Marken er skrækkelig fordærvet med onde urter, og eller slet egn, megen Skovjord og slem med rød Sand".

Rårudjordene beskrives således: "Ringe bygdjord og skarns rugjord, men god havrejord". Med dette i tankerne forstår man bedre, hvad et godt oldenår betød. Frugten af eg og bøg var fed spise for oldensvinene, men der skulle tilladelse til og som regel

tilfaldt 1 af hver 6 herskabet.

Egeskov gods havde købt Kirkeby kirke med tienderetten. Rasmus Ollesen var kirkeværge, men klager på tinge over kirkeejer Kragh på Egeskov, der venter med at udtage tienden i bygmarken, så kornet rådner. På tinge klager han ligeledes over sin rytter, da denne uden lov har plantet sin kål i gårdens kålhave.

Rårud by lå ret samlet dengang, men det var svært at komme på fode igen, efter krigens ødelæggelser.

Selvejergården - Ravnegården, matr.3, Rårud - havde ligget øde og afbrudt fra 1660-64, i gældspant til bykøbmand for leverede varer; men blev så i 1664 overtaget af Christen Pedersen - måske søn af den myrdede Peder Jørgensen samme sted - idet selvejergårde faktisk tilhørte slægten. Den skulle i 3 tingdage i træk tilbydes slægten, inden den kunne sælges til andre "for sølv og penge" som det hed. Selvejeren sad ellers økonomisk omtrent som andre fæstebønder, gårdens hartkorn var i 1680 - 4 tdr. 4 skp. - Christen Pedersens kone hed Maren Jespersdatter, de var barnløse. Christen dør i 1682 - skifte 29/10 og Ravnegården overtages nu af en søn fra matr. nr. 1, Claus Hansen - Kirkeby-præstens sønnesøn - der den 29/10 1682 er gift med Christens søster Anne Pedersdatter. Hun dør dog allerede 11/12 1682, og ny kone bliver Maren Jensdatter. De får børnene: Hans født omkring 1686, Anne født omkring 1690 og Karen født omkring 1693. Da Claus overtager matr. nr. 3, er besætningen 8 heste, 2 stude, 1 tyr, 6 køer, 2 kvier og 1 kalv. Bondebruget havde hidtil været baseret på selvforsyning uden synderlig handel. Målene fod, alen o.s.v. var egentlig kropsmål, men en jysk fod og en fynsk fod var ikke lige store. I 1683 var samhandelen øget så der indførtes ens mål i ehel riget, lige fra 1 skrupel = fingerneglstykk, til tønder.

I 1688 kom en ny og bedre matrikulering, der tog hensyn til jordens evne til avl af hartkorn, byg, rug og hvede, netop det vor egn var dårlig til. Fra 1666 fik Ollerup-Kirkeby sogne fastansat en degn, han boede i Ollerup, skulle lønnes med 2 skp. korn fra hver gård, men svenskekrigen gjorde, at han kun fik 1 skæppe af de fleste.

For ringning med kirkeklokken fik han jordpart, men han blev så utilfreds med sin aflønning, at han i 1689 strejkede som ringer. Sagen kom for tinge, og bl.a. måtte den gamle Hans Clausen vidne om degnepligter for 70 år siden, da han var løbedegn. Rasmus Olle - her skrevet Olufsen - tilbyder at overtage ringningen og give skoleophold på sin gård - Fogedgården - men Rasmus Hansen, matr. nr. 1, protesterer, af ryttergodsskifternes ses, at han ikke var søn af Hans Clausen. Jo, de Rårudbønder gav deres besyv med på tinge og nok også på bystævnet. Dette foregik i Dongshøjrup - for Råruds 5 og Slæbæks 4 gårde, sammen med Dongs Højrup 10 gårde - nævnt i 1680.

Rasmus Olufsen som præstens medhjælper

Rasmus Olufsen var medhjælper for præsten i Kirkeby og skulle bl.a. vejlede ungdommen ved kirken efter kirketid. Claus Hansen F:F:F:M:F:M:F: på Ravnegården, er så uheldig i året 1692, på et år, at miste 2 heste, 2 køer, 1 kvie, 3 kalve og 6 får af sin lille besætning - opregnet i 1692 - et stort økonomisk bagslag. Han dør selv 30/6 1700, den 15/7 1700 er der skifte efter ham. Han blev kun 54 år.

En søn fra Fogedgården, Mads Rasmussen, bliver gift med enken; som ny mand på Ravnegården, og han bliver dermed stedfader til 3 børn: Hans på 14, Anne på 10 og Karen på 7 år.

En bror til Claus, Jørgen Hansen, har løn til gode, den tredje bror, Peder, er

senere nævnt som "noget vanvittig". Mads Rasmussen er hans væрге. Mads får også selv en datter, Maren Madsdatter født omkring 1701. Karen Clausdatter bliver den 18/6 1713 gift med Knud Hansen, matr. nr. 2 i DOnghøjrup og den 16/6 1715 bliver Mads stedsvigerfader til sin egen yngre bror Peder Rasmussen, der allerede den 11/9 1704, som 21-årig har fæstet Fogedgården for 40 rigsbankdaler for at slippe for soldatertjeneste. Gården nævnes i 1692 som eneste 4 længede gård i Rårud med 45 fa hus.

Nyt hartkorn

I 1718 stiller Kronen alle ryttergårde på Sydfyn til salg, deriblandt de 4 Rårudgårde. Den femte, matr. 2, ydede sit landgilde til St. Jørgensgaarden Sv. Matr. 4 Peder Rasmussen gl. hartkorn: 10 tdr., 4 skp., 2 fdk., 2 alb., nyt 6 tdr., 0 skp., 2 fdk., 0 alb.

Matr. 3 Mads Rasmussen gl. hartkorn: 4 tdr., 4 skp., 0 fdk., 0 alb., nyt 5 tdr., 1 skp., 0 fdk., 0 alb.

Matr. 5 Jep Rasmussen gl. hartkorn: 7 tdr., 5 skp., 1 fdk., 1 alb., nyt: 3 tdr., 1 skp., 1 fdk., 1 alb.

Matr. 1 Hans Rasmussen gl. hartkorn: 11 tdr., 7 skp., 1 fdk., 1 alb., nyt: 5 tdr., 7 skp., 0 fdk., 2 alb.

Desuden til salg Kongens skov (Rårud) "bestaar af gode Æge og nogle Bøger". Hartkorn (skatte) ansættelsen - ny mod gammel ser mærkværdig forskellig ud, nogen forklaring måske i, at matr. 4 og 1, hver har et 6 fags rytterhus på gaden, idet hartkorn (skatten) også iregnedes mølleri og lignende goder.

Nakkebølle Hovbønder

Alle 4 rytterbønder har en Rasmus til far. Peder og Mads er jo brødre. I 1719 fik justitsråd Børge Trolle på Nakkebølle, skøde på de 4 Rårudgårde og skoven. Som rytterbønder havde de nok problemer med påtvungne lejesoldater, men dog at foretrække for nu at blive hovbønder underlagt en herremand og hans ridefogdes regimente.

Fregnestenen.

En gammel historie fra Rårud har far fortalt mig om dette: "Bønderne var sat til at lave stendige ud efter SLæbæk Tørvelong. Det var de nok lidt tvære og sure over. Til gengæld var herremanden, der selv red derud, vredladen og ridefogden hersede, s vor og bandte over dem og beskyldte dem for at være dovne. Rent galt blev det, da de ikke kunne rokke en grå kæmpesten ind i diget. Herremanden mente, de ikke lagde kræftern i. Han skreg, at de ikke fik lov at gå fra stedet, før den var på plads, og så red han hjem, mens ridefogden måtte blive og herse videre. Decembermørket kom, så der måtte nok tændes bål. Timer gik, fogden hersede og bønderne sled. Lidt fik de vel rokket stenen, tilsidst erklærede fogden, at det var godt nok, så alle kunne gå hje, Og - siger sagnet - da ringede kirkeklokkerne julemidnatten ind.

For mange år siden fortalte jeg så historien til min svoger Rasmus Petersen.

"Ja" sagde han "historien kender jeg, stenen er Fregne Sten og den ligger i diget mellem min mark og Brændeskov skoven". Han og søster Edith blev gift i 1925 og

fik udskiftet og bygget på de østlige marker af hans fødegård, matr. nr. 2 Rårud. Der så jeg så stenen, det ser ud til, at diget krummer sig uden om stenen - lidt kompromis vel - og store pletter lav p kæmpestenen minder lidt om fregner. Digets alder kender jeg ikke, men mener det må være sket i hoveritiden, enten under Nakkebølle eller Hvidkilde.

Kirkesynder

Kirkeby kirke hørte jo under Egeskov Gods, men selv brugte greveslægten, den nærmere Kværndrup kirke, og holdt den derfor pænt, mens Kirkeby kirke forfaldt. Der holdt han godt nok en opsynsmand, Gert Berentsen, der boede i Kirkeladen i det østre dige, den er nedrevet i vort århundrede - men han var nu selv den værste kirkesynder. Præsten, Vitus Bering, klager og får i maj 1720 synsforretning i kirken, bistået af 4 "Dannemænd". Blandt de 4 er Rasmus Olufsen.

Klagepunkterne var mange og grove, en del nævnes her efter Hans Nørgaards fyldige oplysning. "Kirkegaardens diget mange Steder væltet og Laagerne borte, saa Kreaturer af Marken der frilig kan indgaa, og endda uhindret ind i Kirken og sammeligen overpryde Kirkegulvet saavel som for Alteret, at de nærværende ved Synet maatte haanes".

Opsynsmandens kreaturer gik paa kirkegården både sogn- og helligdage. Våbenhuset var uden loft, men her havde Gert opsat slyde "at oplægge uafsket Korn paa, saa meget der kunde være, og i Vaabenhuset at aftæske Kornet, og endnu værre Brændevin og Ølsalg udi bemeldte Hus forargeliger Kontinuere trods Præstens ofte gjordte Formaninger og Advarsler".

På kirkens port er de 2 nederste jernhængsler borte, så en del hjælpere må samles at afløfte og siden igen påhænge den ved begravelser, bryllup og lignende. Tårnet er flere steder revnet og sten faldet ud. Vinduer mangler så sne, regn og blæsende kulde besværer meget, de der sidder under.

1729 synes kirken påny og med ny opremsning af mangler. Men da er Rasmus Olufsens død 7. juli 1720, 79 år gammel. Hans kone, Johanne Pedersdatter, enke begravet 18. februar 1725, 86 år gl.

Liber daticus 1811-37. Ollerup-Kirkeby sognekald. Udskrift af indberetning til stiftsjordebogen den 22. juli 1812 ved provst Jacob Christensen [? Landsarkivet for Fyn, Odense]

Pastoratet Ollerup og Kirkeby

II Decimantes

a/ i Ollerup sogn udskiftet 1797 er 34 hele og halve gårde og 44 huse foruden a/ Bejerholm som nu nok efter min embedstid vil tilfalde Vester Skerninge skoledis trikt; Det har kun 3 tdr. hartkorn her i sognet b/ Skovsgårde som tilhører hr. Berg til Skjoldemose, der driver den ved sine folk. c/ Bjerghuset, som er købt fra Håstrup Skole, hvis herligheds ejer var greven på Brahetrolleborg. d/ Urte Mølle e/ 2 huslodder på Stågerup Mark, hvis besiddere bor, den ene selvejer i Vester Skerninge, den anden fæster i Stågerup, men på Stenstrup sognegrund, hvilke alle svarer tiende til præsten i Ollerup. I Hemmedrup var tilforn et bolsted, men nu kun et jordløst hus, da dets jorder er inddraget og drives under Nielstrup, i den såkaldte Hemmedrup Løkke. Om tiende af dette bols jorder i forbindelse med 5 skp. hartkorn af den nedlagte Hedegård i Kirkeby, som drives under Hvidkilde, kom afvigte år en tiendeakkord i stand; der er kongelig underskrevet, hvorefter Ollerup præst nyder i tiende og refusion af Baroniet Lehns besidder årligt 1 tdr. rug; 1 tdr byg, og 1 tdr havre.

Da samtlige sognets beboere, som ikke havde truffet mindelig akkord om tiende, har allerede i året 1810 forlangt den bestemt ved tiendekommissionen, og ved samme mægle og 2/3 er mindelig forenet derom, så kan den for de øvrige rimeligvis også snart ventes bestemt. I refusion for bælle og boghvede tiende, hvoraf præsten nyder den halve, blev for kommissionen tilstået 1 skp havre pr. tdr. hartkorn af en gård og 1/2 ditto af en husmand. Kotienden som med min embedstid ophører samt tienden af føl og bier nyder præsten ene; af den øvrige kvægtiende kun 1/3; sognets tiendeydende hartkorn e på det nøjeste 174 tønder.

B/ i Kirkeby sogn er 35 hele og halve gårde og 21 huse, som tiender til præsten 1/3, foruden omtrent 1 tdr. hartkorn kirkejord, hvis ejere bor i Rødme, men tiender heraf til præsten i Ollerup.

Den endnu i fællig værende del af dette sogn ventes udskiftet i dette eller næste år, og c bliver ventelig jord lagt til de nuværende 24 jordløse huse. Dette sogns tiendeydende hartkorn er 180 tdr, men heraf er 50 tdr så godt som givet bort i vakancen.

C/ I Lunde sogn og by har Ollerup præsten sin såkaldte anneksgård af hartkorn 6 tdr 2 skp 1 fdkr 1 alb, og deraf alle 3 parter tiende. Desuden svares af gården, der for resten er ejendom, 3 tdr byg årligt i landgilde til præsten i Ollerup.

Anm: Ved kong Christian den 4.s anordning, at efter hr. Claus Juuls død skulle Kirkeby annekteres med Ollerup, og Lunde med Stenstrup kald som tillige skulle tillægges præstegården i Kirkeby, fordi det var angivet, at Stenstrup kald var ringere end Ollerup. Efter hr. Claus Juuls død 1644 gjorde præsten i Ollerup hr. Anders Pedersen forestilling herimod og supplicerede om, at Kirkeby sogn og præstegård måtte følges ad, i manglende fald erklærede han hellere at ville undvære dette annek. Ved undersøgelse blev det befundet, at Stenstrup kald virkelig var bedre end Ollerup og derfor ved resolution af 1645 afgjort, at præsten i Ollerup skulle have præstegården i Kirkeby til anneksgård. Derved havde det sit forblivende indtil 1689, som var året efter, at doktor

Jespersen var kaldet fra Stenstrup til at være kongelig konfessionarius, da blev Kirkeby anneksgård igen (på hvad grund vides ikke) taget fra Ollerup og lagt til Stenstrup præst, hvorimod præsten i Ollerup blev tillagt tienden af ovennævnte gård i Lunde, tillige med 3 tdr landgilde byg årligt og kaldes nu hans anneksgård. Førnævnte frie præstegård i Kirkeby, blev, som Stenstrup præstens anneksgård, med alle sine herligheder solgt 1795 for den summa 2000 rdlr, hvoraf nu Stenstrup præst nyder renterne. Den havde i vore tider sikkert kostet 30 til 40.000 rdlr! men dermed er nu alle disputer og klager om præstegård hævet (og Stenstrup præst sikker på at beholde den).

III Reditus Festivalis:

Der på de tre store højtider beløber sig år om andet til cirka 40 rdlr en højtidsdag. Enhvers offer er meget ulige, nogle ofrer en 12 skilling, andre en 8 skilling, og atter andre en 4 og 5 skilling, og nogle jordløse huse i Egebjerg er endog to om en 8 skillingsseddel for dem og hustruer.

Af Nielstrups ejere har i mere end 120 år været ofret 8 rdlr, nemlig 16 mark til hver højtid, men da jeg forrige år påtalte kaldets tienderet af Hemmedrup Løkken holdt Lehns besidder dette offer tilbage, men nu var der også forpagter, som ofrer med sin familie omtrent det samme. Andre accidenser kan udgøre cirka 50 rdlr årligt, da nogle dog betænker vores penges ringe værd.

2/ Sct. Hans rente: mælk til ost har herfra i uhuskelige tider ikke været ydet, men derimo 4 skilling pr. tdr. hartkorn såkaldte ostepenge, som det pund ost, forordningen af 29 december 1721 påbyder, hvilket kunne i forrige tider være god betaling nok, men nu da 1 pund ost koster 4 à 6 mark og 1 pund hollænderost 2 mark er det ikke nær passende, dog har jeg hidindtil dermed ladet mig nøje, undtagen for en mand her i sognet, der i forrige år nægtede at betale mig disse 4 skilling; jeg klagede da derover til amtmænd, som ved resolution af 31. december 1811 gav herredsfogden ordre at tilholde den ne modvillige at yde mig min rettighed efter anordningerne eller i manglende fald at udpante den. Manden betalte mig da osten in natura. Så osten kan erholdes når den påtales, men det sker med uvilje.

3/ Julerente gives ikke.

4/ Påskerente: 1 brød sædvanlig på 12 à 14 pund vægt og 20 æg af hver helgård; deles en gård så deles også denne rente.

IV Ædificia

1/ Præstegårdens beskaffenhed: 9 fag stuehus er opbygget af nyt for omtrent 50 år siden, de øvrige bygninger gamle, og de 3 længer udhuse over 120 år. Den har altid været fri for matrikelskat.

2/ Kapacitet i grunden: Arealet er 930.210 kvadratalen med vejene, og reduceret til 10 bliver det 759.698 kvadratalen ifølge opmåling og taksation som i næst forrige år 1810 skete ved hr. stiftslandinspektør Arnstrup, og hans beregning, som er dateret 6. februar 1811, i anledning af et magelæg som da blev foretaget om, som det Kongelige Rentekammer - har approberet under 20. juli 1811. Alt er indhegnet og i en sammenhængende strækning beliggende nord for præstegården.

3/ Præstegårdens takst i matriklen er: Ager og eng 7-7-0-0

Skovskyld0-0-1-1

4/ Præstegården når den forsvarligt holdes vedlige betales efter anordningerne med 500 rdlr, men den er under 26. november s.å. assureret i brandkassen for den summa

11.200 rdlr.

5/ Inventarium til præstegården gives ikke, men her opbevares en kalk og disk, givet til kirken af hr. Laurits Jacobsen, og en liden sølv-oblat-æske, som alle 3 dele bruges ved kommunionen.

6/ Huse er her ingen præstekaldet tilhørende.

7/ Anneksgården i Lunde er beboernes ejendom og tilhører ikke kaldet videre, end at præsten oppebærer deraf årligt 3 tdr. landgildebyg og alle 3 parter tiende af 6 tdr. 2 skp fdkr 1 alb hartkorn.

V Beneficia

I Illebølle på Langeland skal være noget mensalgods tillagt præsten i Ollerup, såvel efter den gamle som nye matrikel; mine formænd har skrevet derom, og jeg ligeledes søgt oplysning derom i amtstuen, men ingen kunne erholde førend nu, da amtsforvalter Crone tilmelder mig under 21. d.m. at i den nye matrikelbog på amtstuen folio 21 findes anført: "Illebølle by - præsten i Ollerup ad mensam 1 tdr 5 skp 2 alb hartkorn; men hverken har jeg, ej heller ved jeg, at nogen af mine formænd har nydt noget deraf - anses at være gået forloren.

2/ Andre tillæg, som kan antages pro actuario stipendis heller ingen, når undtages det halve af bælle- og boghvedetienden i Ollerup sogn, hvorfor herefter ved den i værk værende tiendeakkord forventes cirka 20 tdr. havre i refusion

3/ Legata heller ingen.

4/ Afgift af sædegård. Af det nedlagte Hemmedrup bols jorder, som drives under Nielstrup af hartkorn 2 tdr 6 skpr 1 fdkr 1 alb, og af nogle jorder, som drives under Hvidkilde af den nedlagte Hedegård i Kirkeby 5 skp hartkorn, oppebærer nu Ollerup præsten for eftertiden, efter kongelig konfirmeret tiendeakkord årligt 1 tdr rug, 1 tdr byg og 1 tdr havre, som betales efter kapitelstaksten. I stiftsjordebogen findes opført af hr. Laurits Jacobsen Achthonius, at han ved tingsvidne har bevist, at af Nielstrup hovedgård skal have været svaret til hans formænd 1 pund byg, 1 pund rug og anfører dette tingsvidne blandt Documenta publica under nr. 6, men det findes her ikke, ej heller ved jeg, at disse 2 pund korn siden har været ydet til nogen af mine formænd. Ventelig var ellers disse 2 pund korn et slags refusion for den halve præstegårds avling, som fru Gertrud til Nielstrup vidste at tilforhandle sig af hr. Jørgen i hans forlegenhed ved Reformationstiden. Jeg har søgt om at få dette tingsvidne af amtsarkivet, men forgæves, så denne afgift kan ligeledes anses at være gået forloren, tilligemed det halve af præstegårdens avling.

Sålænge Nielstrups ejer imidlertid vedbliver at give præsten udvisning, cirka 40 læs brænde, som præsten selv lader skove, og bonden hjemkører (efter gammel skik), så kan han regne sig skadesløs for kornet, skønt jeg ser af Olufsens Økonomiske Annaler 3. og 4. kvartal 1810 pag. 311, at 1 pund rug var 3½ tdr. og 1 pund byg 4 tdr; derefter en middelprijs i år ville have udgjort cirka 200 rdlr, men udvisningen var efter nuværende priser og ligeså meget værd. Så at udvisningen som fra uhuskelige tider har været givet præsten i Ollerup af Nielstrups ejere, i fald den ikke skulle grunde sig på Danske Lov 2-23-11, kan den dog anses som vederlag for dette korn. Og da hr. Laurits Jacobsen Achthonius i sin indberetning til stiftsjordebogen under 8. juli 1690 klager over mangel på ildebrand [ildebrændsel], som ikke var at gøre "fal?", og sammesteds næst foran viser, at han havde begyndt at påtale kornet, og forhvervet tingsvidne til bevis for

rettigheden, så er ventelig sagen bilagt derved, at han er blevet tilfredsstillet med udvisning.

5/ Fri ildebrændsel. Udi sidst afvigte år, da birkedommer Eriksen mæglede imellem baronessen og mig disputten om tienderettighed af Hemmedrup Løkken, fik jeg ved ham på baronessens vegne mundtlige løfter om, at jeg skulle få udvisning ikke mindre end de andre præster, men skriftligt ville han derom ikke afgive noget. Men efter foregående anmærkning vil præsterne i Ollerup næppe have at befrygte, at den sædvan udvisning fra Nielstrup vil blive dem nægtet.

På præstegårdens grund gives også tørveskær sandsynlig nok til køkkenskorstenene. Olden er her nu ikke, da her ingen overskov gives i byens marker.

VI Gravamina:

1/ Pension til enker; min formand efterlod sig enke, som jeg nogle år svarede pension til; men hun er død og nu er her ingen.

2/ Pension til andre svares ikke.

3/ Decimantium. Vel svares her tiende af samme hartkorn som fra arilds tid, men i vakancen efter min formand, sluttede amtmand Schumacher og provst Ramus, på grund af Kongelige Kancellis resolution af 11. maj 1797 forening med nogle af Kirkeby sogns beboere, cirka 50 tdr hartkorn, om 7 mark og 1 rdlr [vrøvl, men jeg har ikke originalen!] pr tdr hartkorn, der blev kongelig konfirmeret, som en bestandig afgift i stedet for tiende in natura.

Da denne afgift i år ikke engang er $\frac{1}{2}$ skp havres værdi pr tdr hartkorn, så kan deraf sluttes, hvilket tab denne akkord er for præstekaldet, især da disse 50 tdr hartkorn var de bedre i sognet. Og i ovenanførte afgift er tillige indbefattet kvægtienden.

Anm: Anslår man denne i året 1797 bestemte afgift i penge til korn efter de foregående 10 års kapitelstakst så burde have været svaret i stedet for 7 mark, 2 skp rug, 1 skp byg og 1 skp havre og i stedet for 6 mark, 1 skp rug, 1 skp byg, $\frac{21}{4}$ skp havre; tabet havde da ikke været så stort, som det nu er.

4/ Mangel på hø og foder er her ikke, når Gud vil, , og besætningen er afpasset efter avlingen, som kun er liden og det halve deraf kun mådeligt.

VII Hospitia Pauperum et Schola Publica

ingen, uden de almindelige landsbyskoler, en i hvert sogn.

VIII Documenta Publica, som præsternes indkomster kan vedkomme.

1/ Tiendeakkorder, om tienden af Skovsgård, Bejerholm, Bjerghuset og nogle ufrie jorder, som drives under Nielstrup og Hvidkilde, samt og den forommeldte akkord, sluttet i vakancen med nogle af Kirkeby sogns beboere, som alle er kongelig konfirmerede. Endelig og en udskrift af distriktstiendekommisionens protokol, verificeret af Toftegaard, angående den akkord med cirka $\frac{2}{3}$ af Ollerup sogns beboere, afsluttet ved tiendekommisionens mægling under 20. og 21. februar 1811, men som endnu ikke er kongelig konfirmeret; ej heller er kommissionen endnu færdig med bestemmelsen af tienden for de 10 af Hvidkilde godsens gårdfæstere, som og blev akkorderede, men havde været med at forlange kommissionen i året 1810.

2/ En udskrift af den såkaldte nye matrikel som jeg har ladet verificere i amtstuen.

3/ De af hr. Achthonius i stiftsforordningen ommeldte dokumenter findes her vel,

undtagen nr. 6, nemlig det forommeldte tingsvidne om de 20 pund korn årlig afgift af Nielstrup, men de er samtlige nu til ingen nytte, da præstegårdens jorder er udskiftede, og der om anneksgården i Kirkeby næppe opstår disput mere, og Bejerholm sandsynlig går herfra ved .. inddeling af skoledistrikterne.

4/ Derimod har han ikke anmeldt et gammelt interessant dokument, nemlig en herredstingsdomsakt af 28. februar 1589 imellem Ove Lunge til Nielstrup samt med arvinger på den ene og hr Niels Knudsen, præst i Ollerup på den anden side angående præstegårdens jorder, som fru Gjertrud vidste at tilforhandle sig af hr. Jørgen. På grund af 20 års hævnd, vandt herremanden denne beneficerede jord.

Ollerup Præstegård den 22. juni 1812. Jacob Christensen